

Ewa Młynarczyk

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

 <https://orcid.org/0000-0002-8838-7910>

Co jest kobietą we współczesnej polszczyźnie?

Streszczenie. Celem artykułu jest charakterystyka pod względem formalnym i semantycznym metaforycznego połączenia wyrazowego *Coś jest kobietą* nierejestrowanego dotychczas w słownikach frazeologicznych. Autorka przedstawia konteksty, w których frazem ten został poświadczony, określa jego ustabilizowaną postać, a także najważniejsze składniki znaczenia globalnego.

Słowa kluczowe: frazematyka, współczesna polszczyzna, motywacja frazeologizmów

What's a woman in contemporary Polish language?

Summary. The purpose of this paper is to characterise formally and semantically the metaphorical word combination *Coś jest kobietą*, which has not been registered in phraseological dictionaries yet. The author presents contexts in which this phraseme has been attested, establishes its fixed form, as well as the most important elements of the global meaning.

Keywords: phrasematic, contemporary Polish language, motivation of phraseological units

1. Wstęp

Obserwacje współczesnych przekazów medialnych pozwalają dostrzec wiele powtarzalnych połączeń słownych nierejestrowanych dotychczas w zbiorach leksykograficznych. Proces wyodrębniania nowych jednostek wpisuje się w nurt badań frazematycznych w rozumieniu Wojciecha Chlebdy, który proponuje poszukiwania w różnego typu tekstach frazemów lub (inaczej) reпродукtów, czyli połączeń wyrazowych spełniających wymóg „odtworzalności [...] w danej sytuacji i dla nazwania danej wiązki sensów” (Chlebda 2001a: 336;

2010: 9). Badanie procesów kształtowania się nowych multiwerbizmów znacznie ułatwił w ostatnich latach rozwój technologii, zwłaszcza sieci internetowej, dzięki której możliwy jest dostęp do wielu różnorodnych tekstów pojawiających się w przestrzeni publicznej.

Celem niniejszego artykułu jest charakterystyka połączenia wyrazowego *Coś + być* (w odpowiedniej formie) *kobietą*¹ jako frazemu: ustalenie, w jakich kontekstach jest on poświadczony, jaka jest jego motywacja kategoriałno-gramatyczna, ustabilizowana postać, a także – jak kształtuje się jego globalne znaczenie. Artykuł przedstawia zatem opis z punktu widzenia leksykograficznego (frazelograficznego) jednostki multiwerbalnej nieujętej dotychczas w słownikach². Pozostawiam na boku kwestie retoryczne i ideologiczne, które wiążą się z użyciem tej jednostki w rozmaitych przekazach słownych³. Niniejszy szkic może stanowić jedynie wstęp do takich badań, treści ideologiczne w niewielkim (niezbędnym) zakresie zostaną poruszone w części dotyczącej znaczenia omawianej jednostki.

2. Poświadczenia tekstowe

Materiał badawczy został pozyskany z zasobów Narodowego Korpusu Języka Polskiego oraz z innych tekstów dostępnych internetowo. Fraza *Coś jest kobietą* jest poświadczona w wielu różnorodnych tekstach, wśród których są:

- 1) tytuły książek, artykułów, spektakli: *Afryka jest kobietą* (Lewandowska-Kaftan 2016), *Odwaga jest kobietą* (Szarejko 2014), *Sukces jest kobietą* (Curly 2013; Jałowiec 2014), *Stocznia jest kobietą* (stocznia-jest-kobieta), *Pieniądz jest kobietą* – tytuł blogu (pieniadzjestkobieta.pl), *Teatr jest kobietą* – tytuł spektaklu (NKJP: „Dziennik Bałtycki” 2000), *Szczęście jest kobietą* – tytuł filmu (NKJP: „Dziennik Polski” 2000), *Ponowoczesność jest kobietą* (NKJP: „Gazeta Wyborcza” 1996), *Dlaczego demokracja jest kobietą?* (NKJP: „Gazeta Wyborcza” 1993), *Solidarność była kobietą* (dw.com1);
- 2) nagłówki informacji medialnych: *Dziś Białoruś jest kobietą* (rp.pl), *FAZ o protestach w Polsce: Rewolucja jest kobietą* (dw.com2), *Ta gazeta jest kobietą* (NKJP: „Gazeta Wyborcza” 1999), *Czy IT jest kobietą?* (mlodziwlozdz),

¹ Frazem ten wpisuje się w szerszą formułę *Coś + być kimś*, w której funkcję orzecznika może pełnić rzeczownik *męczyzna*. W niniejszym artykule przedmiotem oglądu jest jednak fraza *Coś + być kobietą*, której bogata dokumentacja pozwala dokonać pewnych uogólnień. Porównanie jej z innymi możliwościami realizacji tej formuły wymaga badań na szerszym materiale.

² W opisie kieruję się koncepcją A.M. Lewickiego, który wskazywał trzy typy motywacji frazeologizmów: kategoriałno-gramatyczną (konstrukcja składniowa istniejąca w regularnych połączeniach wyrazowych), leksykalną (rozpoznanie tożsamości znaczeń komponentów danego multiwerbizmu) i globalną, czyli „czytelność metafory i metonimii leżących u podstawy derywacji semantycznej tych jednostek” (Lewicki 2003: 276).

³ Problematykę związaną z lingwistyką płci omawiają m.in. Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2010; Łaziński 2006; Małocha-Krupa 2018; Woźniak 2014.

Siła jest kobietą (styl.pl), *Weterynaria jest kobietą*. *Bieda również* – tytuł wpisu na blogu (vetnolimits.com), *Piękno jest kobietą* (publicrelations.pl), *Kultura jest kobietą* (warszawska-kulturalna.pl), *Polszczyzna jest kobietą: rewolucyjna końcówka żeńska* (culture.pl);

- 3) nazwy projektów, konkursów, fundacji i różnych inicjatyw: *Gdy nauka jest kobietą* – projekt Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (amu.edu), *Innowacja Jest Kobieta* – konkurs organizowany przez Fundację Kobiety Nauki (naukawpolsce), *Częstochowa Jest Kobieta* (tvorion.pl), *Biznes jest kobietą* – nazwa projektu (projekt.gamma.pl), *Wieża Jest Kobieta* – konferencja organizowana przez Krajowe Stowarzyszenie Sołtysów (kss.org.pl), *Warszawa Jest Kobieta* – fundacja (wordpress), *Archeologia Jest Kobieta* – kolejna edycja cyklicznej imprezy promującej naukę, *Dzień Archeologii* (naukawpolsce.pl), *Poezja Jest Kobieta* (splkolo), *Jazz Jest Kobieta* – kolejna edycja imprezy Jazz nad Odrą (jazznadodra.pl);
- 4) hasła i slogany: *Polska jest kobietą* (slogan Partii Kobiet), *AST jest kobietą* (ast.krakow.pl), *Kazimierz jest kobietą* (kazimierzdolny.pl), *Bieda jest kobietą* (codzienny Poznań.pl);
- 5) przekazy marketingowe, np.: *mBank jest kobietą* (NKJP: P. Cygan, *mBank jest kobietą*, 2002), *Mała Wieś jest kobietą* – oferta SPA w kompleksie Pałac Mała Wieś (palacmalawies.pl), *Wikipedia też jest kobietą* (wikipedia.org.pl), *Śliwka natęczowska jest kobietą* (designbysliwka), *Siła jest kobietą* (lazysuperman.pl; onedaymore.pl).

W wymienionych przykładach połączenie wyrazowe o konstrukcji *Coś + być kobietą* stanowi odrębną genetycznie jednostkę – tytuł książki, nagłówek medialny, nazwę własną, hasło (wyborcze, manifestacyjne, reklamowe). Zostało ono także poświadczane w dłuższych tekstach:

Ziemia jest kobietą, matką, rodzi et cetera, ale czy z tego powodu mężczyzna ma jakoś przejebane? (NKJP: A. Dziewit, A. Drotkiewicz, *Teoria trutnia i inne*, 2009).

A zatem Europa jest kobietą i nikt jej, jak powiedziałeś, nie dyma. To okrutne, przyjacielu (NKJP: P. Czerwiński, *Przebiegum życie czyli Kartonowa sieć*, Warszawa 2009).

Uwodzenie kobiet na wiersze to nie jest zły pomysł. Poezja na pewno jest kobietą, a kobiety fascynuje u mężczyzn połączenie męskości i kobiecości (NKJP: T. Jastrun, *Gra wstępna rozpisana na 62 felietony*, Warszawa 2003).

Niektóre frazy mają kilka poświadczeń w różnych tekstach, np. *Poezja jest kobietą* to tytuł konkursu poetyckiego, nagłówek postu w jednym z blogów, ale też fragment dłuższego tekstu, *Sukces jest kobietą* to tytuł kilku książek, *Siła jest kobietą* to nagłówek prasowy i hasło reklamowe jednego z produktów kosmetycznych, *mBank jest kobietą* to nazwa promocyjna serwisu bankowego, a zarazem

tytuł artykułu na jego temat. Podane przykłady na pewno nie są wszystkimi, jakie można znaleźć w tekstach współczesnej polszczyzny, ale pokazują pragmatyczną atrakcyjność i medialną nośność omawianego połączenia wyrazowego. Na ich podstawie można również poczynić pewne uogólnienia.

Materiał do niniejszego artykułu obejmuje przykłady z ostatnich trzydziestu lat. Najstarsze ekscerpowane z NKJP poświadczenie omawianej frazy pochodzi z 1993 roku i dotyczy filmu o Marii Janion:

Film przypomina książkę. Jest podzielony na rozdziały, np. „Maria Janion buduje redutę”, „Dlaczego demokracja jest kobietą?” (NKJP: „Gazeta Wyborcza” 1993).

Możliwe, że omawiane połączenie słowne funkcjonowało w języku polskim dużo wcześniej. Cytat pochodzący z 2000 roku zawiera frazę *Szczęście jest kobietą*, będącą tłumaczeniem tytułu filmu *Fortune is A Women*, powstałego w latach 50. XX wieku (NKJP: „Dziennik Polski” 2000). Być może frazem ten pojawił się zatem w polszczyźnie jako kalka z języka angielskiego.

Aspekty chronologiczne i genetyczne (ew. zapożyczenie), choć bardzo interesujące, wymagają szczegółowych badań, wykraczających poza cel i zakres niniejszego artykułu. Na podstawie zebranego materiału można jedynie stwierdzić, że frekwencja użyc tego frazemu wzrosła w ciągu ostatnich kilkunastu lat.

3. Forma

Omawiane połączenie wyrazowe ma postać zdania pojedynczego z orzeczeniem słowno-imiennym w stałej formie: w funkcji łącznika występuje czasownik *być* w 3. os. l. poj., a orzecznika – rzeczownik *kobieta* ‘osoba dorosła płci żeńskiej’ w N. l. poj. Pełna struktura obejmuje również rzeczownik w M. l. poj., pełniący funkcję podmiotu. Pod względem składniowym jest to więc wypowiedzenie formalnie zbieżne z połączeniami występującymi w swobodnych wypowiedziach: *X + być kobietą*, szerzej: *X + być kimś*, np.:

Nie był pewien, ale wydało mu się, że jeździec jest kobietą (NKJP: A. Sapkowski, *Chrzest ognia*, Warszawa 2001).

Pani jest kobietą i musi pani zrozumieć... (NKJP: E. Kujawska, *Dom Małgorzaty*, Wołowiec 2007).

Nagle wychodzi ksiądz i ze zdumieniem widzę, że to nie ksiądz, lecz pastor, i ten pastor jest kobietą (NKJP: B. Świdorski, *Asystent śmierci. Powieść o karykaturach Mahometa, o miłości i nie-nawiści w Europie*, Warszawa 2007).

Formalnie omawiane połączenie wyrazowe ma zatem strukturę frazy – wypowiedzenia, którego pierwszy człon jest konkretyzowany w poszczególnych użyciach za pomocą rzeczownika nieżywotnego w M. l. poj. Wśród rzeczowników występujących w funkcji podmiotu większość jest rodzaju żeńskiego, co w szczególny sposób predestynuje je do funkcji podmiotu w zdaniu z leksemem *kobieta* jako orzecznikiem. Nie jest to jednak warunek konieczny.

W zgromadzonym materiale są przykłady rzeczowników rodzaju męskiego: *sukces, biznes, mBank, Kazimierz* i nijakiego – *szczęście, piękno*. Wydaje się zatem, że jedynym warunkiem frazematyczności omawianego połączenia wyrazowego jest nieżywotność rzeczownika w funkcji podmiotu.

Opisana struktura jest rzadko modyfikowana, pojawiają się jednak innowacyjne przekształcenia w postaci zaprzeczenia: *Polska nie jest kobietą* (NKJP: „Polityka” 2005), *Język polski nie jest kobietą*. *Język i gender* – dyskusja (goethe.de). Frazem ten może również wystąpić w zdaniu pytajnym: *Czy IT jest kobietą?*, *Dlaczego demokracja jest kobietą?* lub okolicznikowym *Gdy nauka jest kobietą*. W większości zebranych przykładów czasownik występuje w czasie teraźniejszym, wyjątkowo wystąpiła forma czasu przeszłego – *Solidarność była kobietą*. Możliwy (lecz niepoświadczony) jest także czas przyszły (**Literatura będzie kobietą*) lub tryb przypuszczający (**Poezja byłaby kobietą*), wszystkie dają efekt metaforyczności całej frazy. Konstrukcję frazemu można więc przedstawić schematycznie: *Coś + być kobietą*, realizującą szerszą formułę *Coś + być kimś*.

4. Znaczenie

Zgodnie z koncepcją Andrzeja Marii Lewickiego (Lewicki 2003: 265) relacja między znaczeniem istniejącego lub hipotetycznego swobodnego połączenia wyrazów a znaczeniem równokształtnego z nim związku frazeologicznego wskazuje na motywację metaforyczną frazeologizmu. Zdania występujące w swobodnych wypowiedziach o przedstawionej wyżej konstrukcji (*Ktoś jest kobietą*) a formalnie równokształtnym frazemem (*Coś jest kobietą*) różni człon nominalny, który należy doprecyzować w konkretnym użyciu. W swobodnych wypowiedzeniach w funkcji podmiotu występuje rzeczownik osobowy (w tym nazwy funkcji, stanowisk itp.), a znaczenie całego zdania *X jest kobietą* można zdefiniować ‘osoba, którą nazywa podmiot, jest płci żeńskiej’. We frazemie funkcję podmiotu pełnią wyłącznie rzeczowniki nieżywotne, co decyduje o metaforyczności całego połączenia wyrazowego i sprawia, że w leksemie *kobieta* aktualizowane jest nie tyle znaczenie denotacyjne, co konotacyjne ‘to, co kojarzy się z kobietą/kobietami; co związane jest z kobietą/kobietami; co dotyczy kobiet’.

W ustaleniu składników znaczenia globalnego omawianego frazemu może pomóc wskazanie kategorii semantycznych rzeczowników używanych w funkcji podmiotu. Najczęściej w zgromadzonych przykładach występują nazwy własne obszarów geograficznych i jednostek administracyjnych: *Ziemia, Europa, Afryka, Polska, Białoruś, Warszawa, Częstochowa, Kazimierz* (również nazwy innych miejscowości), a także apelatyw *wieś*. Kolejną kategorią są nazwy instytucji, firm, stowarzyszeń: *AST* (Akademia Sztuk Pięknych), *stocznia, mBank, Gazeta* (metonimicznie redakcja „Gazety Wyborczej”), *Wikipedia* (redaktorzy *Wikipedii*), *Mała Wieś* (salon SPA), *Solidarność* (związek zawodowy).

Wymienione rzeczowniki nie występują w cytowanych przykładach wyłącznie jako nazwy obszarów geograficznych, jednostek administracyjnych, instytucji czy firm, ale metonimicznie oznaczają mniejszą lub większą społeczność: mieszkańców, osób tworzących lub zarządzających instytucją czy firmą, klientów korzystających z ich usług. Jedynie nazwa *Ziemia* odnosi się do planety postrzeganej metaforycznie jako kobieta pełniąca rolę matki:

Ziemia jest kobietą, matką, rodzi et cetera, ale czy z tego powodu mężczyzna ma jakoś przebane? (NKJP: A. Dziewit, A. Drotkiewicz, *Teoria trutnia i inne*, 2009).

Innymi kategoriami semantycznymi rzeczowników występujących w funkcji podmiotu omawianego frazemu są:

- nazwy wartości, cech i zachowań człowieka: *siła, odwaga, szczęście, piękno, innowacyjność, sukces*;
- nazwy obszarów działalności zawodowej: *biznes, nauka, IT, archeologia, weterynaria*;
- nazwy wytworów i obiektów działalności człowieka (artystycznej, marketingowej, komunikacyjnej itp.): *literatura, poezja, teatr, reklama, polszczyzna*;
- nazwy wydarzeń i zjawisk społecznych: *rewolucja, ponowoczesność, bieda*;
- inne (środki pieniężne, towary): *pieniądz, śliwka natęczowska*.

Wymienione kategorie nie wyczerpują możliwości uzupełniania członem nominalnym omawianego frazemu. Jak wspomniano wyżej, jedyną konieczną cechą komponentu podlegającego wymianie jest niezżywanność rzeczowników występujących w tej funkcji.

Zebrane przykłady mogą stanowić podstawę pewnych uogólnień dotyczących globalnego znaczenia frazemu *Coś + być kobietą*. Wydaje się, że jego podstawowym składnikiem semantycznym, obecnym w większości przykładów, jest 'znaczący udział kobiet (w życiu danej społeczności, w jakimś przedsięwzięciu, inicjatywie, wydarzeniu)'. Nie chodzi jednak (tylko) o ilościowy udział kobiet, ale o ich „jakościowy” wkład w życie danej społeczności, idei, działalność firmy czy instytucji, także o istotne dla nich obszary życia, za które ponoszą odpowiedzialność, o problemy ich dotyczące czy przez nie dostrzegane. Takie przesłanie można zauważyć w opisach inicjatyw i stowarzyszeń osób, które frazem ten uczyniły swą nazwą własną lub hasłem programowym, np. na oficjalnej stronie fundacji *Warszawa Jest Kobietą* czytamy: „Poprzez swoje działania chcemy promować kobiety punkt widzenia na życie, kulturę, sztukę i historię” (wordpress.com).

Kobiety punkt widzenia na politykę legły u podstaw programowych Partii Kobiet, która posługiwała się sloganem *Polska jest kobietą*⁴, zaproponowanym przez współtwórczynię partii, Manuę Gretkowską. W programie znalazły się postulaty dotyczące

⁴ Retoryczne aspekty sloganu i jego ideologiczne przesłanie omówiła B. Sobczak w pracy poświęconej językowi Partii Kobiet (Sobczak 2011).

problemów społecznych, ważnych (według założycieli) dla polskich obywaterek, m.in. przywrócenie funduszu alimentacyjnego, opieka nad samotnymi matkami, refundacja środków antykoncepcyjnych i leczenia niepłodności, możliwość samostanowienia w kwestiach planowania rodziny (legalizacja aborcji) (wikipedia.org2).

Omawiany frazem podlega aktualizacji związanej z jakimiś wydarzeniami, których uczestniczkami i inicjatorkami były kobiety, m.in. z protestami społecznymi: *Dzisiaj Białoruś jest kobietą* – o protestach na Białorusi po wyborach, *Rewolucja jest kobietą* – o strajkach kobiet w listopadzie 2020 roku po wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji. W związku z tymi wydarzeniami pozostają też przykłady: *AST jest kobietą*, *Częstochowa*, *Kazimierz* (lub inne nazwy miast) *jest kobietą* – hasła utworzone jako wyraz solidarności z protestującymi kobietami. Taki sposób wyrażania poparcia był popularny w czasie trwania Strajku Kobiet 2020–2021, w niniejszym artykule wzięłam pod uwagę tylko przykładowe hasła.

W niektórych przykładach nacisk został położony na specyficzną sytuację kobiet związaną z przyjmowanymi przez nie rolami społecznymi. Zwrócenie uwagi na problemy wynikające z łączenia obowiązków zawodowych i rodzinnych przez kobiety legło u podstaw projektu *Gdy nauka jest kobietą* realizowanego w Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu⁵:

Co się dzieje gdy nauka jest kobietą, gdy jest też mamą, żoną, opiekunką? Jak role społeczne wpływają na uniwersyteckie kariery badaczek? Czy uczelnia – jako instytucja tym karierom sprzyja – i czy mogłaby sprzyjać im jeszcze bardziej? Oto najważniejsze pytania, jakie stawiamy, otwierając projekt „Gdy nauka jest kobietą” (uniwersyteckie.pl).

Problemy łączące się z sytuacją kobiet jako organizatorek życia rodzinnego to podstawowy składnik semantyczny hasła *Bieda jest kobietą*, które odnosi się do zjawiska badanego i analizowanego naukowo, zwanego przez socjologów *feminizacją biedy*. Termin ten wyjaśniają autorki socjologicznego opracowania:

Określenie „feminizacja ubóstwa” ma wiele znaczeń. Oznacza większy odsetek kobiet niż mężczyzn wśród osób dotkniętych ubóstwem, relatywnie gorszą sytuację biednych kobiet niż biednych mężczyzn (np. mniejszy spadek ubóstwa wśród kobiet przy jednoczesnym większym spadku ubóstwa wśród mężczyzn), a także większe ryzyko popadnięcia w biedę kobiet niż mężczyzn (szczególnie wśród samotnych matek z dziećmi, kobiet utrzymujących samotnie gospodarstwa domowe i kobiet na emeryturze). Określenie to dotyczy też specyfiki ubóstwa kobiet: w większym stopniu niż mężczyźni doświadczają one konsekwencji ubóstwa (m.in. przez większe obciążenie pracą w gospodarstwie i pracą opiekuńczą), a głębokość ubóstwa gospodarstw domowych prowadzonych przez kobiety (żyjące samotnie lub jedyne żywicielki rodziny) jest niekiedy większa niż w tych prowadzonych przez mężczyzn (Kubecka i in. 2019: 10).

Fraza *Bieda jest kobietą* stała się jednym z haseł w czasie dorocznej demonstracji feministycznej, tzw. manify, organizowanej w 2013 roku w Poznaniu. Do tego hasła nawiązywały inne przypominające o roli kobiet w dbałości o gospodarstwo

---

⁵ Inicjatorką projektu jest prof. Bogumiła Kaniewska, która w 2020 roku objęła stanowisko rektora w Uniwersytecie Adama Mickiewicza.

domowe, np. *Z pustego i Salomon nie należy. Salomea musi, Dość wyzysku wobec kobiet, Solidarnie przeciw biedzie i wykluczeniu kobiet* (codziennypoznan.pl).

W niektórych przytoczonych kontekstach użycie frazy *Coś jest kobietą* ma zwracać uwagę na cechy kobiet, ich sposób działania. Takie znaczenie można odczytać w przykładach: *Siła jest kobietą, Odwaga jest kobietą, Innowacja jest kobietą, Przedsiębiorczość jest kobietą, Biznes jest kobietą, Sukces jest kobietą*. Przykłady te to przede wszystkim tytuły książek lub nagłówki tekstów medialnych. Pozornie wydaje się, że w swobodnych wypowiedziach można podobne treści ująć w postaci zdań: *kobiety są silne, odważne, przedsiębiorcze, wprowadzają innowacje, odnoszą sukcesy, prowadzą biznes*, jednak użycie frazemu *Coś jest kobietą* wprowadza dodatkowe elementy perswazyjne mające moc illokucyjną (w zależności od kontekstu) rady, życzenia, namowy do działania i wykorzystania własnego potencjału (*będąc kobietą, masz siłę, odwagę, ... możesz odnieść sukces, wprowadzać innowacje, ... bądź przedsiębiorcza, innowacyjna*) czy zwrócenia uwagi na dokonania kobiet w jakimś obszarze życia (np. odnoszenie sukcesów zawodowych, udział kobiet w innowacyjności, w biznesie). Tytuł może także sugerować autorstwo kobiet (kobiety) oraz wskazywać potencjalne czytelniczki. O różnej interpretacji tytułu można się przekonać, czytając recenzje książek zamieszczone w ofertach handlowych:

[*Odwaga jest kobietą*] Trzyście odważnych reportażystek opisało historie odważnych kobiet – pozbawione sensacji, a trzymające w napięciu do ostatniego zdania (empik.com).

Sukces jest kobietą to znakomity przewodnik dla wszystkich kobiet, które pragną zmienić swoje życie na lepsze. Autorka krok po kroku tłumaczy, jak sformułować własną definicję sukcesu (taniaksiazka.pl).

Dokładna interpretacja poszczególnych użyc omawianej frazy jest możliwa po przeczytaniu całego tak zatytułowanego tekstu, ale sam tytuł spełnia swą podstawową funkcję (zainteresowania potencjalnego czytelnika) m.in. dzięki tej niejednoznaczności.

Znaczenie ‘większy udział kobiet’ w konkretnych użyciach frazemu *Coś jest kobietą* (także w tytułach książek) ma charakter postulatyczny, wiąże się z podejmowaniem działań na rzecz zwiększenia udziału kobiet w jakimś przedsięwzięciu, inicjatywie, firmie. Taki cel leży u podstaw przekazów marketingowych, np. utworzenia nazwy serwisu bankowego *mBank jest kobietą* czy akcja *Wikipedia jest kobietą*:

Klientki mBanku przechowują podobne wielkości środków jak mężczyźni. „Serwis mBank jest kobietą” to zaproszenie dla wszystkich kobiet do zakładania kont w internetowym banku. mBank pragnie zachęcić kobiety do korzystania z najnowocześniejszych technologii internetowych i telekomunikacyjnych (NKJP: P. Cygan, *mBank jest kobietą*, 2002).

Celem Wikipedii jest zebranie całości ludzkiej wiedzy. Tego celu nie zrealizujemy bez kobiet. Są one potrzebne zarówno wśród osób tworzących i edytujących Wikipedię, jak i wśród artykułów: w encyklopedii nie może zabraknąć biogramów kobiet (pisarek, artystek,

przedstawicielk światu nauki, polityki, sportu, aktywistek i działaczek społecznych, etc.). Szacuje się, że na każde 5 biogramów w Wikipedii to biogram kobiety. A przecież obecność kobiet w Wikipedii to nie tylko biogramy – jest tyle haseł dotyczących życia, sytuacji czy historii kobiet na świecie, które powinny być tu opisane. A więc do dzieła! Dlatego właśnie powstała akcja Wikipedia też jest kobietą (wikipedia.org1).

W zależności od celów i kontekstów komunikacyjnych, w których używa się omawianego frazemu, wykorzystywane są różne konotacje związane z leksemem *kobieta*: role społeczne – matki (*Ziemia jest kobietą*), obiektu seksualnego (*Europa jest kobietą*⁶), organizatorki życia rodzinnego, z czym wiążą się specyficzne problemy, oraz umiejętność ich dostrzegania i rozwiązywania (np. *Gdy nauka jest kobietą*, *Bieda jest kobietą*, *Stocznia jest kobietą*), swoisty punkt widzenia na życie społeczne (np. *Warszawa Jest Kobieta*, *Polska jest kobietą*), pozytywne cechy charakteru (*Siła jest kobietą*, *Odwaga jest kobietą*), umiejętności skutecznego działania (*Sukces jest kobietą*, *Biznes jest kobietą*).

5. Podsumowanie

Na podstawie analizy przykładowych kontekstów można stwierdzić, iż we współczesnej polszczyźnie, w wielu różnorodnych tekstach funkcjonuje spetryfikowane połączenie słowne w postaci frazy *Coś + być kobietą*, którego komponent pełniący funkcję podmiotu przybiera formę rzeczownika nieżywotnego w M. l. poj. Potencjał frazemu wykorzystywany jest zwłaszcza w krótkich tekstach, genetycznie samodzielnych – hasłach, tytułach, nazwach własnych.

Znaczenie globalne można ująć w sposób ogólny, który mieściłby różne sposoby jego aktualizacji i uszczegółowienia: ‘o czymś (społeczności, dziedzinie wiedzy, sferze życia), w czym kobiety mają lub powinny mieć znaczny udział; o czymś, co dotyczy kobiet lub/i reprezentuje ich punkt widzenia’. W konkretnych kontekstach mogą wystąpić dodatkowe komponenty semantyczne.

Wielość poświadczeń i różnorodność tekstów, w których pojawia się fraza *Coś jest kobietą*, pozwala stwierdzić, że to właśnie ta postać należy do ekspansywnych jednostek multiwerbalnych we współczesnej polszczyźnie⁷. Jednocześnie jednak wysoka frekwencja i różne możliwości interpretacji znaczeń przyczyniają się do zmniejszenia wyrazistości semantycznej frazy i osłabienia jej potencjału.

⁶ Konotacja jest czytelna w dłuższym cytacie: „A zatem Europa jest kobietą i nikt jej, jak powiedziałaś, nie dyma. To okrutne, przyjacielu” (NKJP: P. Czerwiński, *Przebiegum życiae czyli Kartonowa sieć*, Warszawa 2009).

⁷ Przyjmuję za Stanisławem Bąbą klasyfikację frazeologizmów na recesywne, stabilne i ekspansywne (Bąba 2009: 11).

Źródła internetowe

- ast.krakow.pl – <http://www.ast.krakow.pl/ast-jest-kobieta> (dostęp: 12.12.2020).
- codziennypoznan.pl – <https://www.codziennypoznan.pl/artykul/2013-03-08/manifa-bieda-jest-kobieta> (dostęp: 30.11.2020).
- culture.pl – <https://culture.pl/pl/artykul/polszczyzna-jest-kobieta-rewolucyjna-zenska-koncowka> (dostęp: 31.05.2021).
- designbysliwka – <https://www.designbysliwkanaleczowska.pl/> (dostęp: 21.01.2021).
- dw.com1 – <https://www.dw.com/pl/solidarno%C5%9B%C4%87-by%C5%82a-kobiet%C4%85-zapomniane-bohaterki/a-54541807> (dostęp: 26.01.2021).
- dw.com2 – <https://www.dw.com/pl/faz-o-protestach-w-polsce-rewolucja-jest-kobiet%C4%85/a-55408049> (dostęp: 12.12.2020).
- empik.com – https://www.empik.com/odwaga-jest-kobieta-szarejko-marta,p10-93742082,ebooki-i-mp3-p?gclid=Cj0KCQiAmL-ABhDFARIsAKyWVafgB1wgIa5yN2Whq1SrtDkBFxS_Bwk02Y0Nadsw41HFtx3H0ZPAstcaAjvhEALw_wcB&gclid=aw.ds (dostęp: 20.01.2021).
- goethe.de – https://www.goethe.de/ins/pl/pl/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=21504858 (dostęp: 31.05.2021).
- jazznadodra.pl – <https://jazznadodra.pl/jazz-jest-kobieta-kolejne-ogloszenie-55-edycji-festiwalu-jazz-nad-odra/> (dostęp: 26.01.2021).
- kazimierzdolny.pl – <https://www.kazimierzdolny.pl/news/kazimierz-jest-kobieta/92892.html> (dostęp: 21.01.2021).
- kss.org.pl – <http://kss.org.pl/wkrotce-konferencja-wies-jest-kobieta/> (dostęp: 21.01.2021).
- lazysuperman – <https://www.lazysuperman.pl/product-eng-1389-Fit-Ania-Shaker-0-7l-SILA-JESI-KOBIETA-STRENGTH-IS-A-WOMAN.html> (dostęp: 17.01.2021).
- mlodziwodzi – <https://mlodziwodzi.pl/czy-it-jest-kobieta-byc-moze-jeszcze-nie-ale-juz-wkrotce-bedzie/> (dostęp: 20.01.2021).
- naukawpolsce – <https://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C78292%2Cruzyla-xi-edycja-konkursu-innowacja-jest-kobieta.html> (dostęp: 20.01.2021).
- naukawpolsce.pl – <https://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C83228%2Carcheologia-jest-kobieta-dzien-archeologii-tym-razem-online.html> (dostęp: 21.01.2021).
- NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego, <http://nkjp.pl> (dostęp: 10.12.2020).
- onedaymore.pl – <https://onedaymore.pl/blog/sila-jest-kobieta/> (dostęp: 17.01.2021).
- palacmalawies.pl – <https://palacmalawies.pl/restauracja/mala-wies-jest-kobieta> (dostęp: 26.01.2021).
- pieniadzjestkobieta – <https://www.pieniadzjestkobieta.pl/> (dostęp: 12.12.2020).
- projektgamma.pl – <https://www.projektgamma.pl/szkolenia-unijne/lista-realizowanych-projektow/biznes-jest-kobieta> (dostęp: 26.01.2021).
- publicrelations.pl – <https://publicrelations.pl/piekno-jest-kobieta/> (dostęp: 27.01.2021).
- rp.pl – <https://www.rp.pl/Bialorus/200909643-Dr-Oczkos-Dzis-Bialorus-jest-kobieta.html> (dostęp: 12.12.2020).

- sp1kolo – <http://sp1kolo.szkolnastrona.pl/art,1252,konkurs-recytatorski-poezja-jest-kobieta> (dostęp: 26.01.2021).
- stoczniakobieta – <https://stoczniakobieta.org/publikacja/> (dostęp: 21.01.2021).
- styl.pl – <https://www.styl.pl/raporty/raport-together-we-triumph/porady/news-sila-jest-kobieta,nId,2619656> (dostęp: 21.01.2021).
- taniaksiazka.pl – <https://www.taniaksiazka.pl/sukces-jest-kobieta-martin-curly-p-410525.html> (dostęp: 20.01.2021).
- tvorion.pl – <http://www.tvorion.pl/czestochowa-jest-kobieta/> (dostęp: 21.01.2021).
- uniwersyteckie.pl – <https://uniwersyteckie.pl/nauka/gdy-nauka-jest-kobieta> (dostęp: 20.01.2021).
- vetnomits.com – <https://vetnomits.com/blog/2019/08/03/weterynaria-jest-kobieta-bieda-rowniez/> (dostęp: 12.12.2021).
- warszawska-kulturalna.pl – <https://warszawska-kulturalna.pl/kultura-jest-kobieta> (dostęp: 28.01.2020).
- wikipedia.org1 – https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedia_te%C5%BC_jest_kobiet%C4%85 (dostęp: 26.01.2021).
- wikipedia.org2 – [https://pl.wikipedia.org/wiki/Inicjatywa_Feministyczna_\(Polska\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Inicjatywa_Feministyczna_(Polska)) (dostęp: 26.01.2021).
- wordpress – <https://warszawajestkobieta.wordpress.com/> (dostęp: 26.01.2021).

Literatura

- Bąba S., 2009, *Frazeologia polska. Studia i szkice*, w: P. Fliciński, K. Skibski (red.), Poznań: Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”.
- Chlebda W., 2001a, *Frazematyka*, w: J. Bartmiński (red.), *Współczesny język polski*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 335–342.
- Chlebda W., 2010, *Reprodukty na warsztacie* (I), w: W. Chlebda (red.), *Na tropach reproductów. W poszukiwaniu wielowyrzawowych jednostek języka*, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, s. 7–13.
- Curly M., 2013, *Sukces jest kobietą*, przekł. J. Bartosik, Gdańsk: GWP Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Jałowicz M. (red.), 2014, *Sukces jest Kobieta. Piękna twarz biznesu*, Warszawa: Wydawnictwo PressFactory.
- Karwatowska M., Szpyra-Kozłowska J., 2010, *Lingwistyka płci: ona i on w języku polskim*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Kubecka A., Koziorzemska M., Nowotniak J., 2019, *Oblicza ubóstwa kobiet w Polsce*, „Kobieta i Biznes”, nr 1–4, s. 10–20.
- Lewandowska-Kaftan B., 2016, *Afryka jest kobietą*, Warszawa: Edipresse Książki.
- Lewicki A.M., 2003, *O motywacji frazeologizmów*, w: A.M. Lewicki, *Studia z teorii frazeologii*, Łask: Leksem, s. 275–288.
- Łaziński M., 2006, *O panach i paniach: polskie rzeczowniki tytułowe i ich asymetria rodzajowo-płciowa*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Małocha-Krupa A., 2018, *Feminatywum w uwikłaniach językowo-kulturowych*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe.
- Sobczak B., 2011, *W poszukiwaniu języka. O retoryce Partii Kobiet*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 18 (38), z. 1, s. 35–55.
- Szarejko M., 2014, *Odwaga jest kobietą*, Warszawa: Dom Wydawniczy PWN.
- Woźniak E., 2014, *Język a emancypacja, feminizm, gender*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 60, s. 295–312.

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)
Received: 03.02.2021. Accepted: 02.06.2021.
